

Makedonija: Mikrokrediti, siromastija i vraawe na etni~ki malcinstva

od Albert Musliu i Visar Ademi

POGLEDI OD MAKEDONSKI TE ULICI

Voved

Republika Makedonija ima populacija ne{ to pove}e od 2 milioni lu|e, so povr{ina od 26.000 km², vo srceto na Balkanot, nejzini sosedi se Albanija, Bulgarija, Republika Srbija i Crna Gora, Gr~ka i Kosovo.

Vo 1991 godina Makedonija go dobi nezavisnosta od Jugoslavija i vo tekot na nejzina kratka egzistencija Makedonija be{e opkru`ena so etni~ka tenzija, politi~ka nestabilnost i konflikt. Prvi~no Makedonija se soo~i so konflikt so Grcija vo vrska so imeto na dr`avata (so nezadovolva~ki kompromis za imeto - Biv{a Jugoslovenska Republika Makedonija - BJRM). Tenzii te rastea koga makedonskata vlada go pri fati nacionalisti~ki ot politi~ki koncept koj be{e posakuvan od pogol oem del od etni~ko makedonsko naselenie. Ovie tenzii porasnaa za vremeto na kosovskata kriza vo 1999 i so golemi ot priliv na begalci. Nasilni otme|uetni~ki konflikt vo 2001 me|u Makedonci te i Albanci te e dobro poznat, me|utoa slabata ekonomska situacija e mnogu mal ku poznata nadvor od ovoj region.

Ovoj vesnik gi potencira pri~inite zo{ to rabotnici te mi granti koi posakuvaat da se vratat vo Makedonija odlu~uvaat da ostanat vo Germanija.

Etni~ki sostav na Makedonija

Makedonija e etni~ki razli~na i od popisot sproveden od strana na vladata vo 1994, nejzina populacija se sostoi od: 66.5% makedonci, 22.9% albanci, 4% turci, 2% i 4.6% crib, vlasi i drugi. Pove}eto od nemakedonskoto naselenie ne se

soglasuva so ova procentualnost. Popis organiziran od dve albanski politi~ki partii vo 1993 uvide deka 35% od vkupnoto naselenie se albanci, dodeka pretstavnici od turskite partii i romskite partii tvrdat deka 8-10% od vkupnoto naselenie se turci i romi.

Pove}eto od albanci te `iveat vo Zapadna Makedonija (vklu~uvaj}i gi Debar, Gostivar, Ki~evo, Resen, Struga i Tetovo) kade albanskoto naselenie e mnogubrojna a vo Skopje pove}e od 20 procenti se etni~ki albanci. Vo isto~na Makedonija ima mal ku albanci no zna~en broj na etni~ki turci i romi.

Prethodno albanci te bea izlo`eni na {iroka diskriminacija vo Jugoslavija i ovoj trend prodol`ii vo Makedonija so nejzino osamostojuvawe. Albanski ot jaziki kul tura bea marginarizirani i diskriminacijata prodol`i vo {kolstvoto, zaposlenosta i u~estvo bea limitirani. Golem del od makedonski ot nacionalizam i diskriminacija politika be{e naso~en kon etni~kite albanci, koi bea videni kako zakana od strana na mnogu makedonci. Romi te i etni~kite turci, kako drugi pomali malcinstva, isto taka bea podvrgnati na diskriminacija. Mnogu etni~ki albanci migriira vo Germanija i zapadna Evropa za da najdat rabota. Ti e se nadevaa na mo`nosta da se vratat vo Makedonija no bea obeshrabeni od makedonski ot nacionalizam i nedostatok na rabota za etni~kite albanci.

Ekonomska kriza

Makedonija be{e soo~ena so golem broj na ekonomski krizi od nejzino osamostojuvawe vo

1991. Ovie ekonomski krizi ja potpomognaa me|uetni~kata kriza i nestabilnost. Po nezavisnosta Makedonija be{ e nestrpliva da bi de prepoznana od internacionalnata zaednica i da privle~e interinternacionalni investicii. Kako rezultat na toa Makedonija pretrpe neкои strukturalni adaptirawa koi odeavo priloga na Internacionalniot Monetaren Fond (IMF) i Svetskata Banka i mnogu drugi svetski fondacii. Ovie politiki vodea vo privatizacijata na nacionalnata industrija kako uvertira na itnata marketing{ ka ekonomija. Situacijata be{ e akutna bidej{i Makedonija go izgubi tr`i{teto vo Jugoslavija i drugi te sosedi bea proslenedi so golema ekonomska kriza poradi regionalniot konflikt. Ovie konflikti istotaka ja obeshrabija investicijata.

Do 1998 315.800 lu|e bea registrirani kako nevraboteni, i se veruva{ e deka 152.000 lu|e se vraboteni no neregistrirani od koi 95% rabotea vo privatniot sektor i 2/3 od ova brojka se ma`i.¹ Ni voto na nevrabotenost od 1991 godi na porasna za 130% izka~uvaj{i se na brojka od 361.300. Vo 1997 godi na javnoto mislewe poka`a deka pogolem del od lu|eto osetile vlo{uvawe na situacijata od momentot na nezavisnosta. Vo 1998 godi na se ustanovi deka nad 25% od naseleni eto koe`ivee vo rural na sredi na ima prihod pomal od 2,5\$ na den.²

Siroma{tijata gi opfati site zaednici me|utoa na razli~en na~in, i tesna vrska mo`e{ e da se vospostavi me|u siroma{tijata i slaboto obrazovane. Kako rezultat na ova pove}e stradaa albanski te`eni od ruralnite sredini koi naj~esto se samo so primarno obrazovane. Kako {to mnogu mal broj na etni~ki albanci rabotea vo nacionalnite industrii tie ne bea na udar so zatvoruvaweto na industriite. Me|utoa etni~kite albanci za razlika od etni~kite makedonci ne mo`ea da beneficiraat so privatizacijata, bidej{i golomite industrii bea efтино prodadani na vrabotnite. Golem del od albanskoto naselenie dolgo vreme egzistirae od parite prateni od albanski te rabotnici migranti koi migri raa vo Germanija od 1960 - 1970 godi na. Neoficijalni izvori presmetaa deka vo Germanija ima 150.000 makedonci od koi 120.000 se etni~ki albanci.³ Nivnite skromi donirawa ovozm`ija zna~en pri dones konfinansiraweto na mali i sredni pretprijatia (MSP) vo Makedonija pri krajot na sedumdesite i osumdesite te. Spored oficijalnata statistika vo zapadna Makedonija ima 12.800 mali biznisi, od koi pove}eto se finansirani od rabotnici migranti od albansko poteklo.⁴ Od ovoj period benefi cira{ e celoto op{testvo i dovede do eden stepen na samoodr`livost i nezavisnost. Denes vakvi ot pri dones panda za 60% i rabotnici te koi se vra}aat vo svoite domovi go zgol emuvaat brojot na nevraboteni.⁵

Bankarstvo vo Makedonija

I ma nekolku mo`nosti za etni~kite grupi da pobaraat finansii za da se zapo~naat mali biznisi. Golem broj na banki te vo Makedonija se mnogu slabi kako rezultat na slaba ekonomska

MA`I ALBANSKI VO KAFANA VO TETOVO FOTO: MELANIE FRIEND/FORMAT PHOTOGRAPHERS

aktivnost i golem gubitnik na finansii koj go prosledi raspa|aweto na Jugoslavija. Vo 1999 ima{ e 22 legalno prijaveni banki. Novite nezavisni pretprijatija imaa te{ kotii vo privlekuvaweto na podr{ka od strana na banki te i zapo~naa obvi nenijata za korupcija vo banki te. Golem broj od privatni te banki i akcioneri imaa vrski so pretstavni ci na vladata dodeka del od postari te albanski menaxeri ne napravi ja mnogu za da ja vratat doverbata kaj neкои albanci vo banki te.

Pette komercijalni banki koi se nao|aa vo zapadna Makedonija retko koi davaa pozajmici i krediti na etni~ki albanci. Na primer, od istra`uvaweto napraveno od strana na Agencijata za Podr{ka na Pretprijatija od Gostivar samo 6% oti{le vo racete na etni~ki albanci.⁶

Rabotnici te migranti se vra}aat od Germanija

I ako Jugoslavija ima{ e zdrava ekonomija, etni~kite albanci voobi~aeno bea slabo plateni ili nevraboteni. Migracijata za rabota vo Zapadna Germanija be{ e formalizirana vo bilateralen dogovor so Birototo za vrabotuvawe so Makedonija. Nivniot trud be{ e va`en za razvi tokot na ekonomijata na zapadna Germanija, dodeka parite koi gi ispra}aa bea va`ni za jugoslovenskata ekonomija i za semejstvata koi bea izdr`uvani.

Me|utoa so promenite koi gi donese soedinuvawe na Germanija, germanski te politiri bea zagri`eni za brojot na azilanti i rabotnici migranti i se odlu~ija da sklu~at dogovor so makedonskata vlada. Vo 1996 godi na zapo~naa so programa koja ovozm`uva{ e pozajmici za vra}aweto na rabotnici te migranti doma. Fond so visina od 20 milioni germanski marki be{ e postignat, vo koi Germanija u~estvuva{ e so 50%. Fondot be{ e formiran da se ovozm`i kredit za rabotnici te migranti od Germanija po nivnoto vra}awe doma vo Makedonija da bi dat vo mo`nost da oformat novi mali i sredni pretprijatija.

Etni~kite albanci i drugi te malci nstva ja prifatija ova{ ema so odu{evuvawe.

Golem broj od ovie rabotnici posakuvaa da se vratat doma posle dolgi godi na razdvojuvawe od semejstvata. Vo toj moment se misle{ e deka ima mo`nost za samovrabotuvawe i zapo~nuvawe na rabota vo svoi pretprijatija bez da bidat

primorani da ja trpat diskriminacijata na jugoslovenskite institucii. Isto taka va`nost za otvorawe na mali i sredni pretprijatija be{ e ve}e priznaena od mnogu va`ni donori. Bea postaveni sovetodavni centri za otvorawe na mali i sredni pretprijatija i NVO-i koi bea finansirani za da pomognat na poedinca da zapo~nat mali biznisi. Germanskata Asocijacija za Investicii (GAI) i Germanskata Asocijacija za Tehni~ka Sorabotka (GATS) bea zamoleni da ja implementiraat voaa programa vo partnerstvo so makedonskata banka ALMAKO i potoa so raspadot na ovaa banka so Makedonskata Banka za Razvoj i Podr{ka.

Bankarska diskriminacija

GAI otvori kancelarii vo Skopje za da deluvaat kako most pome|u bankata i lu|eto koi sakaat kredit. Nivna zada~a be{ e da evalui raat predlozi i aplikacii za krediti i da davaat soveta na rabotnicite migranti za mo`noto otvarawe na mali i sredni pretprijatija.

Programata be{ e za site gra|ani koi se vratija vo 1999 godina ili koi planiraat da se vratat vo idnina. Uslovite za aplikantite bea da rabotele minimum dve godini vo Germanija i da poka`at deka imaat konkretna idea za aktivnost koja treba da ja razvijat, da poseduvaat profesionalna i komercijalna kvalifikacija i }e rabotat samo vo pretprijatieto koe go sozdala.

Kako dodatok na obezbeduvawe na krediti za novi pretprijatija, programata mo`e da dava krediti na mali pretprijatija formirani vo prethodni tetri godini. Kreditite mo`at da se dadat na postoe~kite kompanii ili da se formiraat partnerstva.

Mnogu etni~ki albanci od Germanija se nadevaa na vra}aweto doma i na otvoraweto na mali semejni biznisi. Tie se nadevaa deka so ovaa programa }e vrabotati u{te nekoj ~len od familijata vo agrikultura, grade`ni{tvo, produkcija, ili drugi oddeli se so cel dase oformi dostoinstvo, prihod i edinstvo vo nisvniite familii. Programata be{ e kulturno osetлива bidej{i na mnogu albanci, ma`i i `eni, }e im se ovozmoe i otvorawe na pretprijate.

Programata zapo~na mnogu sporo vo Juni 1996 i vo prvi te dve godini ne bea dadeni pozajmici no bea pru`eni mnogobrojni treninzi. Se misle{ e deka ovie obu~eni individualci }e bidat dobri

aplikanti. Po određen period etni~kite albanci bea zagri`eni za zadocnuvaweto na nivnite aplikacii tia dadea obvinenie deka od niv e barano mito za da se zabrza procesot.⁷ Isto taka istra`uvaweto na GAI poka`a deka imalo samo 68 aplikacii za kredit od koi 41% bile od etni~ki makedonci, 25% od etni~ki albanci a ostanatite 34% od drugi grupacii.⁸ Ova be{ e za~uduva~ki bidej{i golom broj od rabotnicite migranti bea od albansko poteklo.

Od 1997 do 2001 kreditite bea rasporedeni kako {to mo`e da se vidi od tabelata.⁹ Nema dokazi koi poka`uvaat deka albancite imaat pomala potreba od krediti ili pak deka imaat pomala sposobnost. Vo prodol`enie, duri i planovi koi bea napraveni od ESA bea odbieni od strana na komercijalnite banki.¹⁰ Va`no e da se pogledati drugite faktori. Me|u mnogute zagri`uvawa na etni~kite albanci bea i:

☞ Dekama{ e edna kancelarija na GAI vo Skopje (najgolemi ot broj na albanci e vo zapadna Makedonija).

☞ Deka etni~ki albanci ili ~lenovi na drugi etni~ki grupi bea vo mal broj vraboteni vo GAI raboten tim. GAI vraboti 21 privremeni konsultanti koi go pripremaa projektot od niv samo dvajca bea etni~ki albanci. Kancelarijata na GAI od Skopje najmi 9 lokalni konsultanti za da privle~at aplikacii, site bea od Skopje.

☞ Nema{ e promotiven materijal podgotveni distribuiran na ni eden nemakedonski jazik

☞ Dvogodi{ nata trening programa ne uspeja da vku~i rabotnici migranti koi se vratija od Germanija.

Mnogu etni~ki albanci koi se nadevaa na pomo{posle vra}aweto od Germanija bea razoarani. Tie se ~ustvuvaat iznevereni i gi ostavija svoite semejstva vo siroma{tija dodeka gi napu{tija svoite raboti vo Germanija.

Idnina

Programata da se obezbedat krediti na rabotnicite migranti koi se vra}aat od Germanija vo Makedonija e napravena od dobrata volja na germanskata vlada i be{ e mnogu prifatena od strana na etni~kite albanci. Me|utoa etni~ki albanci smetaat deka programata e neuspe{na. Ima mnogu albanci koi sakaat da se vratat no

Kreditni korisnici spored etni~ko poteklo:

Kreditanti spored etni~ko poteklo	% na kredit benefiteri		Krediti od Ministerstvoto za razvoj vo GM	Krediti od ALMAKO Banka vo GM	Totalen zbir na korisnici krediti vo GM
	spored etni~ko poteklo	Li~ni fondovi vo GM			
Makedonci	89%	1,063,272,800	1,063,272,800	1,063,272,800	7,298,860
Albanci	9%	147,567,300	147,567,300	147,567,300	647,834
M. muslimani	2%	2,7000,00	2,7000,00	2,7000,00	20,000
Turci	0%	0	0	0	0
Drugi	0%	0	0	0	0
Total	100%	1,213,540,100	1,213,540,100	1,213,540,100	7,966,694

(vo vtorata faza bea dadeni 14 krediti i toa na 12 makedonci, eden albanc i eden tur~in)

raboti me za da se osigurat pravata na malci nstvata i domorotskoto nasel eni e

minority
rights
group
international

f ondovi te koi bea predvideni ne opf atija mnogu etni ~ki albanci.

I zgleda deka programata go ima izgubeno potrebniot pravec. Nedostatokot na efektivni albanski u~esnici e razoaruvawe na mnogumi na duri i na organizatori te na ova programata.

Vo idni treba da se prevzeme drug priod. Pomo{ ta treba da bide transparentna i treba da gi vku~i site zaednici. Takvata programata treba da bide odobrena od Deklaracija za malci nstva na Obedineti naci i, Ramkovata konvencija za za{ titata na nacionalni malci nstva na Sovetot na Evropa i Me|unarodnata konvencija za eliminacija na site forme na rasna diskriminacija.

Bel e{ ki :

1 Vidi statistiki na veb sajtot na IMF i World Bank (Svetskata Banka)

2 I bide m

3 Agencija za Podr{ ka na Pretprijatijata (ESA), Gostivar, Makedonija

4 Slu`beni podatoci za biznisi te vo tekot na 1993 do 2000 god, ovozmo`eni od dr`avnata statisti~ka kancelarija vo Skopje, Makedonija

5 ESA

6 I bide m

7 Klientite na ESA redovno se `alile za ova

8 Germanskata asocijacija za podatoci za investiciite

9 I bide m

10 Pove}eto od klientite bea odbieni bez obrazlo`eni e

Preporaki

1. Me|unarodnite donatori treba da ja razgl edaat su{ tinata i implementacijata na programite za pomo{ vo Makedonija. Malcinski te zaednici treba cel osno da bidat vku~eni vo procesot na planirawe i implementirawe na programata.

2. Me|unarodni te donori treba da go ispi taat udarot na diskriminacija i da iznajdat na~in kako da ja iskorena ta diskriminacija

3. Germanskata vlada treba da izvr{ imonitorni geriverizija na programata za mikrokrediti nameneti za rabotnici mi granti, za da se uvidi dali programata gi ostvarila celite i da gi vku~at etni ~ki te albanci kako svoi benefitori.

Prava na malci nstva i razvoj e istrazhuva~ka advokasi programata, osnovana od MRG i nejzini te partneri, za da raboti so ekskluzivna na malci nstva i domorotsko nasel eni e, i da raboti vo izbi vawe na si roma{ tijata.

Priznanija MRG i nejzina programata davaat priznanija na Christian aid, DFID, the Norwegian Government, Staple trust. Avtorite se Albert Musliu, izvr{ eni direktor na ADI so Visar Ademi konsultant. Koordinator na programata Angel Hajns, urednik: Kateri na Pajns. Makedonija: Mikrokredit, si roma{ tijai vra}awe na etni ~ki malci nstva, Prava na malci nstva i razvoj e istrazhuva~ka advokasi programata na OK i ADI. Ova studija e napravena kako del na programata na Prava na malci nstva i razvoj. Kopii od ova studija se dostapni na sajtot: www.minorityrights.org. Ova studija i sto taka }e bide na makedonski i albanski.

Me|unarodna grupacija za pravata na malci nstvata (MRG) e nevladi na organizacija (NVO) koja raboti za da gi osigura pravata na malci nstvata, religiozni te i domorotskoto nasel eni e nasekadevo svetot, i da ja promovira sorabotkata i razbiraweto me|ulu }eto vo svetot.

Na{ ite aktivnosti se fokusrani za me|unarodna advokasi, treninzi i zdava{ tvo. Niese vodeni od potrebite na na{ ite partneri zastapnici na malci nstva i domorotsko nasel eni e nasekadevo svetot. MRG ima konsultativen status vo Ekonomskiot i socijal en sovet na Obedineti naci i i registri rano pod broj: 282305 i so kompanijali mi tirano so garancija broj: 1544957

Asocijacija za Demokratska Inicijativa (ADI) e osnovana vo Gostivar, Makedonija vo 1994. ADI e multietni ~ka organizacija posvetena na izgradbata na civilnoto op{ testvo vo R. Makedonija. ADI e legalno registri rano NVO i ovl astena za civilni inicijativi.

Asocijacija za Demokratska Inicijativa,

Makedonija B. Jovanoski 61, 1230 Gostivar

Tel +389 42 22 11 00

Faks +389 42 22 11 02

e-mail adi@adi.org.mk

URL <http://www.adi.org.mk/>

Minority Rights Group International 379

Brixton Road, London SW9 7DE, UK

Tel +44 20 797809498

Fax +44 20 773806265

e-mail minority.rights@mrgmail.org

URL <http://www.minorityrights.org/>